

De zoektocht naar een historische Adam

Overwegingen vanuit de Bijbel, de (kerk)geschiedenis en de wetenschap

Hardinxveld-Giessendam
9 november 2019
Mart-Jan Paul
(www.mjpgaul.nl)

Indeling

1. Inleiding
2. Diverse opvattingen over Adam (5 modellen)
3. Verbondshoofd en pre-Adamieten
4. Adam in Gen. 1-9
5. Literatuursoort en Pentateuch
6. Gods spreken
7. Adam niet meer in verdere OT?
8. Adam in het NT
9. W.J. Ouweneel – ethiek vanaf Adam
10. J.P. Versteeg en R.B. Gaffin

1. Inleiding

- Eeuwenlange overtuiging bij joden en chr.: Adam en Eva als voorouders.
- 1) In de 19^e eeuw opkomt **historisch-kritische methode**. Datering van Genesis in de tijd van de koningen. Bronnentheorie (JEDP). Latere ervaringen verwerkt in twee scheppingsverhalen.
- 2) **Evoluтиetheorie van Darwin e.a.**
- Gevolg: grote variatie aan voorstellen om de figuren van Adam en Eva minder letterlijk en historisch op te vatten. **Organisatie BioLogos: historische Adam niet nodig.**
- **Blijft over: slechts een algemene boodschap i.p.v. fundament.**

2. Overzicht van opvattingen

Denis Alexander (geneticus) noemt vijf modellen:

- Model A: de beschrijving van Adam en Eva is een mythe.
- Model B1: de verhalen in Genesis bieden een samenvatting van allerlei ervaringen. Geen oorspronkelijke Adam en Eva.
- Model B2: een echtpaar te midden van ongeveer 9.000 tot 12.000 mensen, rond 200.000 jaar geleden in Afrika.
- Model C: God koos rond 8.000 jaar geleden een paar neolithische boeren in het Midden-Oosten. Hij riep deze mensen tot een relatie met Hem. *Homo divinus*.
- Model D: het oudeaardecreationisme.
- Model E: het jongeaardecreationisme.

Uitwerking model C

- Deze mensen (ca. 8.000 jaar geleden) waren **de eersten die geestelijk met God leefden, te midden van andere religieuze overtuigingen.**
- Dit model wijst op de representatieve natuur van 'de mens'. Adam was het verbondshoofd (*federal head*) van de gehele mensheid die toen leefde.
- God besloot om met een nieuwe geestelijke familie op aarde te beginnen. **Adam en Eva waren bestaande mensen te midden van 1 tot 10 miljoen mensen in de neolithische tijd.** Geen fysiek verschil.
- Adam herkende Eva als 'been van mijn beenderen en vlees van mijn vlees': een medegelovige.

Evaluatie door Alexander

- Volgens Alexander biedt model C de meeste mogelijkheden. Hij geeft toe dat dit model niet gevonden wordt in de tekst van Genesis.
- Zijn bedoeling is een werkmodel te geven dat onderzoek doet naar 'de vertelling achter de vertelling'.
- Welke gebeurtenissen in de menselijke geschiedenis zijn op zijn minst 'consistent' met de theologische weergave in Genesis?
- We weten niet zeker of dit model correct is, maar het is **bruikbaar als werkmodel**. Totdat een beter model beschikbaar is, is het mogelijk hiermee aan te geven dat de theologische en de wetenschappelijke gegevens een samenhangend verhaal kunnen vormen.

Relatie Bijbel en wetenschap

- Geologie en genetica spelen een zeer grote rol bij Alexander. Daarom zijn de modellen D en E onjuist.
- Gevolg: niet luisteren naar de teksten, maar streven naar combinatie. => Vanwege alle onzekerheden 'een werkmodel'.
- Vb.: schepping van Eva uit de man betekent dat het huwelijk gearrangeerd is. Gebeurde in een visioen (als in Gen. 15).
- Exegetisch ingrijpend om minstens een miljoen mensen op aarde te veronderstellen (tegen Genesis in).
- Alexander laat de eigenlijke schepping (wereld, planten, dieren en mensen) grotendeels buiten beschouwing. Hij richt zich op Gods begeleiding van de schepping.

Recente genetica: Adam en Eva mogelijk

- Todd Ch. Wood & Joseph W. Francis, 'Genetics of Adam' (2016).
- Nathaniel Jeanson & Jeffrey Tomkins, 'Genetics Confirms Recent, Supernatural Creation of Adam and Eve' (2016).
- John S. Sanford, 'Adam, Eve, and Evidence' (2018).
- Degeneratie van de levende soorten ('genetic entropy'). Mensheid hooguit ca. 10.000 jaar oud.
- **Gevolg: genetisch uitgangspunt van D. Alexander staat niet vast.**

Ned. Gel. bel.: twee boeken

Art. 2: Wij kennen Hem [= God] door twee middelen:

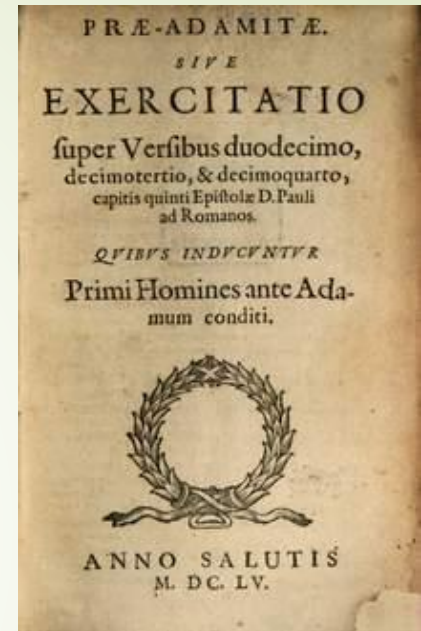
- ▶ **Ten eerste door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld**; overmits deze voor onze ogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid ...
- ▶ **Ten tweede** geeft Hij Zichzelf ons nog klaarder en volkomener te kennen **door Zijn heilig en Goddelijk woord**, te weten, zoveel als ons van node is in dit leven, tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen.
- ▶ **Dus niet: externe wetenschap mag Bijbeluitleg bepalen!**

3. Verbondshoofd

- ▶ Waren Adam en Eva verbondshoofd van de wereldbevolking?
- ▶ Geen enkel concept van gemeenschappelijkheid in het Midden-Oosten (corporatieve solidariteit e.d.) kent **verantwoordelijkheid voor een bevolkingsgroep die zich duizenden jaren eerder afgesplitst heeft.**
- ▶ In Genesis geen enkele aanwijzing voor meer mensen op aarde t.t.v. Adam en Eva. Ook niet in Gen. 4.
- ▶ De klassieke positie dat de zondeval doorwerkt in het nageslacht van Adam en Eva kent deze problemen niet.

Pre-Adamieten

- **Isaac La Peyrère, 1655 (anoniem):** Gen. 1 beschrijft de schepping van de volken, Gen. 2 de oorsprong van de Joden.
- **Rom. 5:12-14:** er is een wereld zonder wet geweest voordat Adam leefde. De daden werden nog niet toegerekend.
- Noach en zijn gezin behoorden tot de nakomelingen van Adam, maar ook elders ter wereld moeten mensen de zondvloed overleefd hebben.
- = Zeer veel protesten tegen opvattingen van La Peyrère. Nu aanvaardbaar?

4. Adam

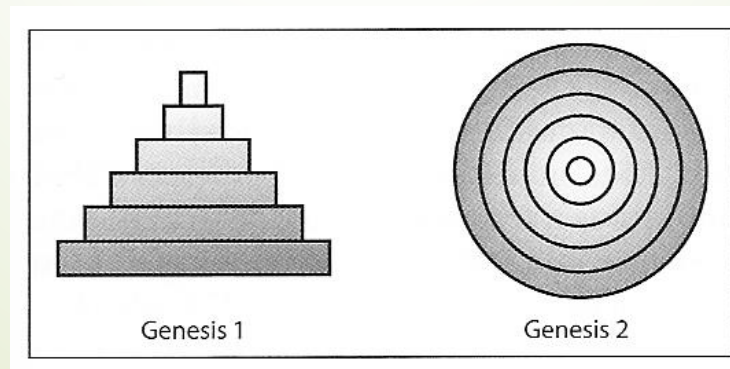
- ▶ 'De mens' in Gen. 1 en begin van Gen. 2.
- ▶ **Geen categorie als hominiden** tussen dieren (1:24-25) en mensen (1:26).
- ▶ Adam en Eva in Gen. 2-3.
- ▶ 'De mens' als karakterisering, niet 'enige mensen'.
- ▶ Schepping naar het beeld van God (eigenschappen en taak).
- ▶ Taak om vruchtbaar te worden en heerschappij uit te oefenen over aarde en dieren; gewas tot voedsel. Dus **geen (verbonds)heerschappij over andere mensen**.
- ▶ Bij verdrijving uit het paradijs geen woord over andere mensen of mensachtigen op aarde.

Relatie tussen Genesis 1 en 2-3

Twee afzonderlijke berichten?

Gedeeltelijk tegenstrijdig en ook met verschillende Godsnamen?

Beter: twee elkaar aanvullende verslagen over de schepping: eerst chronologisch, daarna mens centraal.

Schepping van de mens

- Schepping van **Adam uit de aarde, niet uit een dier.**
- Schepping van de **vrouw uit de zijde/rib van Adam.**
- Schepping van **slechts één mensenpaar.**
- Geschapen naar het beeld van God: gezag over dieren, **niet over 'hominiden' (pre-adamieten).**
- Gen. 1-2 geeft in hoofdlijnen h^oe de schepping gebeurd is.
- De accommodatietheorie (=> vereenvoudigde weergave) biedt hier geen goede oplossing.

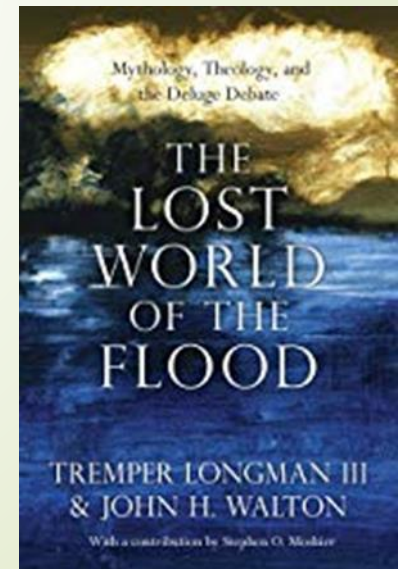

Genesis 4 en 5

- Kain is bevreesd om gedood te worden.
- Mogelijk op basis van **verging door familieleden; geen vrees voor (andersoortige) mensen.**
- Kain en Abel kunnen meer dan 100 jaar oud geweest zijn, zodat er al veel mensen waren.
- Gen. 5:4 'Adam ... verwekte zonen en dochters'.
- **De matige straf voor Kain past historisch alleen vóór uitspraak over doodstraf in 9:5-6.**

Wereldwijde zondvloed?

- De aanhangers van evolutietheorie: regionale zondvloed.
- Longman en Walton: de Bijbel bevat veel hyperbolen, ook in Gen. 6-9. **Er kan nooit een boot geweest zijn van 300 el lengte.**
- **Genesis beschrijft de vloed om theologische redenen als wereldwijde gebeurtenis, maar dat was niet het geval.**
- Gen. 7:3 niet 'Alleen Noach bleef over', maar: 'Echter, Noach bleef over'.
- **Noach zal niet gepreikt hebben**, want de ark had slechts plaats voor acht personen. [Contra 2 Petr. 2:5.]

Noach als nieuwe Adam

- De opdracht tot vermenigvuldigen en de aarde te beheersen (Adam; 1:26-28), wordt herhaald bij Noach (9:1-2,7).
- Ook de bepaling over het voedsel herhaald, en bij Noach uitgebreid met dierlijk voedsel (1:29-30; 9:3).
- 'Ik heb het aan u gegeven als het groene kruid', wat wijst op **een nieuwe stamvader van de mensheid**: wereldwijd (8:21).
- Ook het verbod om de medemens om te brengen (9:6), geeft aan dat de gehele mensheid bedoeld is.

5. Literatuursoort

- ▶ Vanuit de compositie van Genesis is er geen reden voor het onderscheid tussen 'oergeschiedenis' in Gen. 1-11 en 'gewone geschiedenis' vanaf Gen. 12.
- ▶ Geslachtsregisters in Gen. 5 en 11 verbinden de belangrijkste perioden.
- ▶ Het leven van Abram is nauw verbonden met het voorafgaande.
- ▶ Gen. 9 (vloek van Noach) en 10 (volken) – reeds toespitsing op het land Kanaän.

Pentateuch en Enneateuch

- Genesis: Basis, van schepping tot 12 stammen.
- Ex. – Lev. – Num.: Israël uit Egypte tot Overjordaanse (40 jaar). Verbond
- Deuteronomium: afscheid Mozes en voorbereiding voor wonen in beloofde land. [Penta = vijf; teuchos = gereedschap, rol']
- Jozua, Richteren, Samuël, Koningen: doorlopende chronologische vertelling. [Ennea = negen; Ruth toegevoegd]
- Consequentie: Gen. 1-3 (en 1-11) uitleggen in samenhang met het vervolg.

Oorsprong Genesis 1

- Geen mens was aanwezig bij de schepping in Gen. 1:1-26, ook niet bij het beraad in God om de mens te maken.
  - Gods openbaring aan de eerste mensheid, voor de zondvloed.
Overlevering in geslachten.
(Dus niet: Israëls weergave).
  - Beschrijving rivieren en landstreken in Gen. 2: vroegere wereld, voor de zondvloed.
- => Hiermee vervalt de basis van de 'kadertheorie'.

6. Gods spreken

- Gen. 1-3 noemt herhaaldelijk Gods spreken. **Geopenbaard en doorgegeven aan volgende generaties?**
- Hoe weten we dat God bij Zichzelf overwoog om mensen te maken (1:26)? Wat zei Hij tegen Adam in de hof? Wat betekent zijn communicatie met de gevallen mensen? En wat houden de veroordelingen van de slang, de mens en de aarde in?
- C.J. Labuschagne (1977): 'God sprak bij wijze van spreken'. 'Het 'spreken' van God is één van de manieren waarop wij over en namens God spreken!'
- Wat is onze visie? Dit onderwerp wordt door aanhangers TE gewoonlijk niet behandeld. Belangrijke consequenties voor inspiratie van de Schrift.

7. Adam niet meer in OT?

De eerste hoofdstukken van Genesis kunnen laat ontstaan zijn, omdat er niet meer naar verwezen wordt in het OT?

- De gebeurtenissen in Gen. 1-3 worden verondersteld in heel Genesis: voortgaande slechtheid, Noach als nieuwe stamvader, verkiezing van Abram om tot zegen te zijn, betekenis van het land Kanaän.
- Genesis: van schepping tot het ontstaan van de 12 stammen.
- Exodus: relatie schepping en sabbat (20:11; 31:17).
- Het Bijbelboek Kronieken begint bij Adam, en noemt in het eerste geslachtsregister de namen van Seth, Enos en anderen die in het boek Genesis vermeld staan.

Wetgeving

- ▶ Lev. 11 en Deut. 14 gaan over **reine en onreine dieren**.
  - Dieren die andere dieren eten, en daardoor bloed binnenkrijgen, zijn onrein.
  - Dieren die lijken op een slang en dieren die op de grond kruipen, zijn onrein.
- ▶ Heilige plaatsen en de priesters moeten verre gehouden van **rouwgebruiken** (Lev. 10:6; 21:11).
- ▶ De offers duiden op het abnormale van de dood.
- ▶ JHWH is de God van het leven, de orde en de vrijheid.
- ▶ **De negatieve houding tegenover de dood: argument voor dood pas na de zonde van Adam en Eva.**

Profeten

- Jes. 11: wolf en lam, koe en berin. Nergens kwaad of verderf.
- Jes. 65:11 wolf en lam. Leeuw zal stro eten. Slang: stof als voedsel (toespeling op Gen. 3). Geen kwaad of verderf.
- **Klassieke uitleg: niet alleen visioenen over toekomst, maar ook van betekenis voor de uitleg van Gen. 3, ook al overtreft de toekomst het verleden.**
Predatie is niet natuurlijk, maar kwaad en verderf.
- Ezech. 28:11-16 **Volmaaktheid in Eden, de hof van God.**
Vgl. hof van JHWH in Gen. 13:10.
- Hos. 6:7 Het verbond overtreden als Adam. Of: stad?

8. Adam in het NT

- ▶ Lukas: Jezus was 'de zoon van Mahalalel, de zoon van Kenan, de zoon van Enos, de zoon van Seth, de zoon van Adam, de zoon van God' (Luk. 3:23-38).
- ▶ Adam is daarmee het directe resultaat van Gods scheppingswerk, niet de afstammeling van een ander mens (of mensachtige). Geslachtsregisters in Genesis betrouwbaar.
- ▶ Jezus: 'Maar vanaf het begin van de schepping heeft God hen mannelijk en vrouwelijk gemaakt'. Daarna een verwijzing naar het huwelijk in Gen. 2:24 (Mar. 10:6-8; Matth. 19:4-6). Adam en Eva niet genoemd, maar wel bedoeld.

Evangelie naar Johannes

- Satan 'de vorst van deze wereld'. Hij is geoordeeld en zal buitengeworpen worden (Joh. 12:31; 14:30; 16:11).
- Wanneer heeft hij die positie van overste gekregen? Het klassieke antwoord: **vanaf de veroordeling van de mens in Genesis 3.**
- In Joh. 8:44 wordt de duivel 'een mensenmoordenaar vanaf het begin' genoemd.
- Vgl. ook Matth. 4 waar de satan Jezus alle koninkrijken van de aarde aanbiedt (vs. 8-9).

Handelingen

- ▶ Paulus op Areopagus: de God die de hemel en de aarde gemaakt heeft en het leven geeft. **Hij maakte uit één bloed heel het menselijke geslacht** (Hand. 17:24-26).
- ▶ Aansluiting Gen. 1-11 om brug te slaan naar Grieken.
- ▶ Verschil in handschriften (wel/geen 'bloed'), maar strekking blijft hetzelfde.
- ▶ **John Walton: dit vers spreekt over de oorsprong van volken, niet van personen. Verwijzing naar Noach?**
- ▶ Echter: vreemde opvatting, in strijd met Waltons eigen opvatting over zondvloed. Wat wisten de hoorders op de Areopagus van Noach?

Romeinen

- In h. 5: door één mens (Adam) is de zonde in de wereld gekomen en als gevolg daarvan de dood. Door Jezus Christus genade en vergeving.
- **Alleen de geestelijke dood?** Echter: in Genesis en Rom. 5 geen argument om die twee zaken te scheiden.
- 'De schepping is aan de zinloosheid / vergankelijkheid onderworpen, niet vrijwillig, maar door Hem/hem die haar daaraan onderworpen heeft, in de hoop dat ook de schepping zelf zal bevrijd worden van de slavernij van het verderf ... dat heel de schepping zucht.' (8:20-22).
- **Klassieke uitleg: kosmisch effect van de zondeval.**

M. Mulder over Paulus

- (2019): 'Voor hem is het een eenvoudige veronderstelling, dat Adam als eerste door God geschapen is. De suggestie dat de aarde met het leven – en de dood – al lang vóór Adam bestond, was voor hem als gelovige Jood niet aan de orde.'
- 'Het blijft eenvoudig zo, dat Paulus hierover spreekt als kind van zijn tijd, aansluitend bij Joodse opvattingen die we ook kennen uit andere geschriften. Het begrip 'historisch' zoals wij het hanteren, kunnen we hiervoor dan ook beter niet gebruiken.'
- Vragen:
  - 1) Kennis van Griekse opvattingen?
  - 2) Inspiratie?

Korinthe

- In 1 Kor. 6:16 'tot één vlees zijn' (Gen. 2:24), als argument tegen hoererij.
- In 1 Kor. 11: 'De man is immers niet uit de vrouw, maar de vrouw uit de man' (11:8,12). Tevens: de man was niet geschapen voor de vrouw, maar de vrouw voor de man. **Dus letterlijke en chronologische interpretatie van Gen. 2.**
- In 1 Kor. 15: de dood door een mens gekomen.
- 'De eerste Adam is geworden tot een levend wezen'. De eerste mens is uit de aarde, stoffelijk (Gen. 2:7; niet pas vanaf veroordeling in Gen. 3).
- **Het natuurlijke lichaam is vergankelijk en sterfelijk.** Dit geldt pas na de zondeval.
- In 2 Kor. 11:3 verleiding van Eva door slang.

Timotheüs

- In 1 Timotheüs behandelt Paulus de positie van de vrouwen in de gemeente. Hij beroept zich daarbij op **de volgorde van de schepping** van man en vrouw, zoals beschreven in Genesis 2. 'Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva'.
- Hij verwijst ook naar het feit dat niet Adam, maar Eva misleid is, zoals beschreven in Gen. 3 (1 Tim. 2:13-14).
- Het beroep van Paulus op Genesis 2-3 toont dat hij deze hoofdstukken als gezaghebbend beschouwt, met duidelijke gevolgen voor de ethiek.

Hebreeën

- ▶ Hebr. 6: 'Want de aarde die de regen indrinkt, die er dikwijls op valt, en die nuttig gewas voortbrengt voor hen door wie hij ook bewerkt wordt, ontvangt zegen van God. **Maar de aarde die dorens en distels voortbrengt, is verwerpelijk en de vervloeking nabij, waarvan het einde tot verbranding leidt**' (6:7-8).
- ▶ De woorden 'dorens en distels' en 'vervloeking' verwijzen naar Gen. 3:17-18, de vervloeking van de aarde, zodat deze dorens en distels voortbrengt. **Sindsdien zijn deze planten een symbool van wildernis en van veroordeling** (vgl. Jes. 5:6; 7:23,25; 32:13; Hos. 10:8).

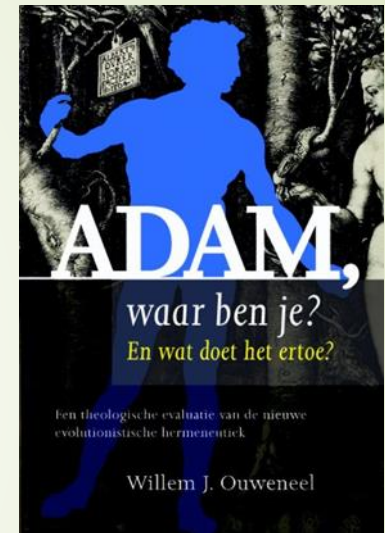
Alles geschapen door Christus

- God heeft de wereld door Christus geschapen (Joh. 1:3; Kol. 1:16; Heb. 1:2).
- Deze Christus spreekt de armen en zwakken zalig (Mat. 5). De Zoon weerspiegelt het karakter en de werkwijze van de Vader.
- Het wrede evolutiemodel is hiermee geheel in tegenspraak.
- Dr. Th.A. Boer: 'Een concurrerende soort of een bedreigend exemplaar van de eigen soort werd opgegeten, weggejaagd of uitgeroeid. Parasieten, bacteriën en virussen decimeerden een populatie.'
- Bij ons: Het zwakke wordt verzorgd in plaats van verstoten.

9. Willem J. Ouweneel (1)

- Hij beschouwt de pogingen van hedendaagse auteurs om Genesis 1-3 door de bril van de evolutietheorie te lezen, als een ramp.
- Stelling h. 1: 'Tegenwoordig proberen sommige christenen **een middenweg** te zoeken tussen orthodoxe theologie en vrijzinnige theologie: ze zijn orthodox als het gaat om de centrale delen van het evangelie, maar **vrijzinnig als het gaat om Genesis 3**.

Dat kan nooit goed gaan; uiteindelijk loopt dit hele denken, zoals sinds de Verlichting steeds weer gebeurd is, in **voortschrijdende etappes uit op vrijzinnige theologie**' (p. 15).

Willem J. Ouweneel (2)

- Theologen beseffen niet dat de evolutietheorie het meest religieus gekleurde onderdeel van de hele natuurwetenschap is. 'Het is **het paard van Troje** dat zij binnen hun stadsmuren brengen' (p. 93).
- Het 'zeer goed' in Genesis 1 laat geen ruimte voor hominiden die al moordden, stalen, logen en vrije seks bedreven voordat er individuen waren die men als 'Adam en Eva' zou kunnen identificeren (p. 139).
- 'Noch Jezus, noch zijn apostelen konden zich vergissen toen zij de historische nauwkeurigheid van Genesis benadrukten. **Jezus was persoonlijk aanwezig bij de schepping. Paulus werd geïnspireerd door de Heilige Geest**' (p. 330).

Recent boek (okt. 2019)

- De meeste theologen die meewerken accepteren de oude aarde en een gemeenschappelijke oorsprong van alle leven.
- Veel suggesties om teksten ander te interpreteren (meestal zonder exegese). Bijv. Henk Bakker: 'Paulus leefde 'eens' zonder de wet toen Adam, zijn eerste identificatiefiguur, Gods regels nog niet had ontvangen.' Recapitulatiegedachte (p. 284).
- Algemene beoordeling:
<https://mjpaul.nl/2019-en-god-zag-dat-het-goed-was-boekpresentatie/>

Kernvraag: hoe lezen we de Bijbel?

- Wat is hermeneutiek?
- **Klassiek:** regels voor de uitleg (wat de bedoeling van de tekst?)
- **Hedendaags:** wat kunnen wij in onze situatie met een tekst aan? Op welke manier kan een tekst voor ons van betekenis zijn?
- **Theïstische evolutionisten:** gewijzigde hermeneutiek!

10. J.P. Versteeg (1)

- ▶ J.P. Versteeg (1969) contra H.M. Kuitert met de term 'leermodel': geen historische Adam, maar de strekking van de boodschap.
- ▶ Slot: 'De heilshistorische correlatie tussen Adam en Christus bepaalt het kader, waarin – met name bij Paulus – het verlossingswerk van Christus zijn plaats ontvangt. Dat verlossingswerk is niet meer te belijden naar de bedoeling van de Schrift, wanneer het losgemaakt wordt uit het kader, waarin het in de Schrift staat.'

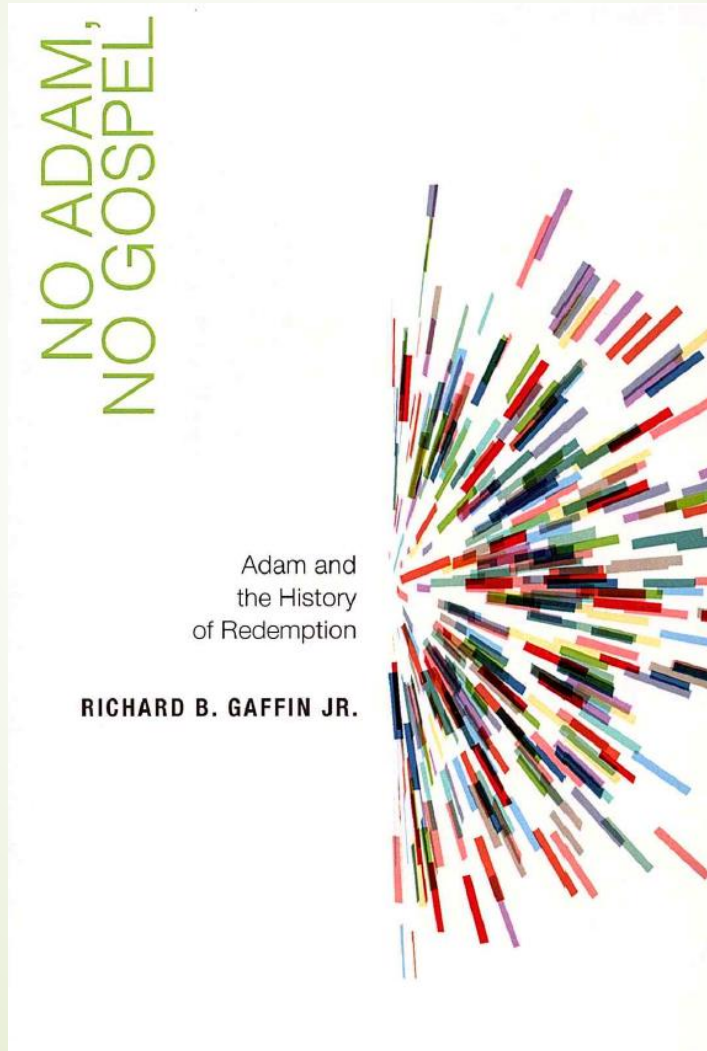

J.P. Versteeg (2)

- ▶ 'Wie het verlossingswerk losmaakt uit het kader, waarin het in **de Schrift** staat, laat het Woord niet meer als **de alles bepalende norm** aan het woord komen.
- ▶ Voor geen verleiding heeft de theologie alle eeuwen door meer open gestaan dan voor deze verleiding. Voor geen gevaar heeft de theologie meer te vrezen dan voor dit gevaar.' (p. 70).
- ▶ Engelse vertaling door Richard B. Gaffin.

R.B. Gaffin

Boek (2017; aangevuld 2019)

1. Inleiding
2. Evolutietheorieën tot de tijd van Darwin
3. De kerkvaders over de schepping en de zondvloed
4. Een platte aarde met een harde hemelkoepel?
5. Copernicus en Galilei.
6. De schepping in Genesis 1-3
7. Overige verwijzingen naar de schepping in OT
8. De schepping als kosmische tempel (J. Walton)
9. Adam als neolithische boer (D. Alexander)
10. De schepping in het Nieuwe Testament
11. Charles Darwin en zijn evolutietheorie
12. Zondvloedgeologie en creationisme
13. Christelijke theologen in het evolutiedebat
14. Wetenschapsgebieden, organisaties en literatuur.
15. Theïstisch evolutionisme

